

การอาชีวศึกษาสาขาพาณิชยกรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างยิ่ง เพราะเป็นการผลิตกำลังคนในระดับกลาง สนองตลาดแรงงานในระยะที่ประเทศกำลังพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) แม้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจำนวนนักเรียนที่เรียนอาชีวศึกษา สาขาพาณิชยกรรมทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนเพิ่มขึ้นโดยตลอด ในขณะที่จำนวนนักเรียนอาชีวศึกษา สาขาช่างอุตสาหกรรม สาขเกษตรกรรม สาขาคหกรรม และสาขาศิลปหัตถกรรมมีแนวโน้มลดลง แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยมาก่อนว่าประสิทธิภาพทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษา สาขาพาณิชยกรรมทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนเป็นเช่นไร ดังนั้นการศึกษาระสิทธิภาพทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษา สาขาพาณิชยกรรม จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าจะเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อนก็ตาม

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษา สาขาพาณิชยกรรม ระหว่างสถานศึกษาของรัฐและเอกชนระหว่างปีการศึกษา 2527-2529 จำนวนตามระดับการศึกษา คือในระดับ ปวช. และระดับ ปวส. ซึ่งแบ่งออกเป็นสาขาวิชาการบัญชี สาขาวิชาการตลาด และสาขาวิชาการเลขานุการ โดยพิจารณาจากต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปีที่สถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนใช้ในการจัดการศึกษา อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนความสูญเสียทางการศึกษา ประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี-ประสิทธิผลทางการศึกษา (ประสิทธิภาพทางการศึกษา) และทำการเปรียบเทียบประสิทธิภาพทางการศึกษาระหว่างสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

สถานศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจงเฉพาะเจาะจง คือ วิทยาลัยพาณิชยกรรมบางนา เป็นกรณีของสถานศึกษาของรัฐ โรงเรียนพาณิชยกรรมราชดำเนิน และโรงเรียนพาณิชยกรรมเจ้าพระยา เป็นกรณีของสถานศึกษาเอกชนขนาดใหญ่และขนาดกลางตามลำดับ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ส่วน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนสถาบัน ซึ่งแบ่งเป็น ต้นทุนค่าเนิมนการ และต้นทุนทรัพย์สิน และข้อมูลจำนวนนักเรียน ข้อมูลในส่วนนี้ของวิทยาลัยพาณิชยกรรมบางนารวบรวมจากเอกสารของวิทยาลัย ส่วนข้อมูลของโรงเรียนเอกชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างรวบรวมจากเอกสารของแผนกสถิติ

ฝ่ายแผนงาน กองแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลโดยการ สอบถามผู้บริหารโรงเรียนเอกชนทั้ง 2 โรงเรียน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี โดยหารต้นทุนสถาบันด้วยจำนวนนักเรียนแรกเข้าทั้งหมด อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษาซึ่งคำนวณ จากการหารจำนวนนักเรียนที่ควรใช้ตามหลักสูตรด้วยจำนวนปีนักเรียนที่ใช้จริง อัตราส่วนความสูญเสีย ทางการศึกษาคำนวณโดยหารจำนวนนักเรียนที่ออกกลางคันด้วยจำนวนนักเรียนแรกเข้าทั้งหมด ประสิทธิภาพ ทางการศึกษาซึ่งหาได้โดยนำจำนวนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาตามกำหนดเวลาหารด้วยจำนวนนักเรียน แรกเข้าทั้งหมด และทำการเปรียบเทียบประสิทธิภาพทางการศึกษา ระหว่างสถานศึกษาของรัฐและ เอกชนโดยใช้เทคนิควิเคราะห์ต้นทุน-ประสิทธิผล ซึ่งคำนวณหาอัตราส่วนระหว่างต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี- ประสิทธิภาพทางการศึกษา โดยนำต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปีหารด้วยประสิทธิผลทางการศึกษาในแต่ละ ปีการศึกษา หาค่ามัธยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราส่วนต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี- ประสิทธิภาพทางการศึกษา และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ t หากสถานศึกษาใดมี อัตราส่วนระหว่างต้นทุนสถาบันและประสิทธิผลทางการศึกษาต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า มีประสิทธิภาพทางการศึกษาสูงกว่า

สรุปผลการวิจัย

1. ต้นทุนสถาบัน

วิทยาลัยพณิชยการบางนา มีต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปีเฉลี่ยตลอดช่วงปีการศึกษา 2527- 2529 เป็น 4,846.58 บาท โดยสามในสี่เป็นต้นทุนค่าเนิ่นการ เป็นต้นทุนทรัพย์สินเพียงหนึ่งในสี่ และต้นทุนค่าเนิ่นการประกอบด้วย ต้นทุนในหมวดเงินเดือนและค่าจ้างร้อยละ 58.78 ส่วนต้นทุน ทรัพย์สินประกอบด้วย ต้นทุนในหมวดที่ดิน หมวดอาคาร-สิ่งก่อสร้าง และหมวดครุภัณฑ์ร้อยละ 37.51 36.65 และ 25.84 ตามลำดับ

โรงเรียนพณิชยการราชดำเนิน มีต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปีเฉลี่ยตลอดช่วงปีการศึกษา 2527-2529 เป็น 3,765.48 บาท เป็นต้นทุนค่าเนิ่นการและต้นทุนทรัพย์สินในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ต้นทุนค่าเนิ่นการประกอบด้วยต้นทุนในหมวดเงินเดือนและค่าจ้างร้อยละ 60 ส่วนต้นทุนทรัพย์สิน ประกอบด้วย ต้นทุนในหมวดที่ดิน สูงถึงร้อยละ 55.95

โรงเรียนพณิชยการเจ้าพระยา มีต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี เฉลี่ยตลอดช่วงปีการศึกษา 2527-2529 เป็น 3,646.14 บาท เป็นต้นทุนค่าเนิ่นการประมาณสามในสี่ของต้นทุนทั้งหมด โดย

ต้นทุนค่าเินการประกอบด้วยต้นทุนในหมวดเงินเดือนและค่าจ้างร้อยละ 60 ส่วนต้นทุนทรัพย์สินประกอบด้วยต้นทุนในหมวดครุภัณฑ์ร้อยละ 60 หมวดอาคาร-สิ่งก่อสร้างร้อยละ 34.15 และหมวดที่ดินเพียงร้อยละ 6.34

2. อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนความสูญเปล่าทางการศึกษา และประสิทธิผลทางการศึกษา

วิทยาลัยพณิชยการบางนา ในระดับ ปวช. อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนความสูญเปล่าทางการศึกษา และประสิทธิผลทางการศึกษา เฉลี่ยในรุ่นปีการศึกษา 2527-2529 เป็น 0.9967 0.1371 และ 0.8543 ส่วนในระดับ ปวส. ทุกสาขาวิชามีอัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษาสูงมาก คืออยู่ระหว่าง 0.9965-0.9989 โดยสาขาวิชาการบัญชีมีค่าสูงสุด และสาขาวิชาการตลาดมีค่าต่ำสุด ส่วนอัตราส่วนความสูญเปล่าทางการศึกษา ในสาขาวิชาการเลขานุการมีค่าสูงสุด รองลงมาคือสาขาวิชาการตลาดและสาขาวิชาการบัญชี สำหรับประสิทธิผลทางการศึกษามีค่าอยู่ระหว่าง 0.5000-0.9619 โดยสาขาวิชาการบัญชีมีค่าสูงสุดและสาขาวิชาการตลาดมีค่าต่ำสุด

โรงเรียนพณิชยการราชดำเนิน ในระดับ ปวช. อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนความสูญเปล่าทางการศึกษาและประสิทธิผลทางการศึกษาเฉลี่ยในรุ่นปีการศึกษา 2527-2529 เป็น 0.9480 0.2031 และ 0.7140 ส่วนในระดับ ปวส. ทุกสาขาวิชามีอัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษาในอัตราสูง คืออยู่ระหว่าง 0.9436-0.9971 โดยสาขาวิชาการบัญชีมีค่าสูงสุด และสาขาวิชาการตลาดมีค่าต่ำสุด ขณะที่อัตราความสูญเปล่าทางการศึกษา ในสาขาวิชาการบัญชีมีค่าต่ำสุดและสาขาวิชาการตลาดมีค่าสูงสุด ส่วนประสิทธิผลทางการศึกษามีค่าอยู่ระหว่าง 0.5000-0.9619 โดยสาขาวิชาการบัญชีมีค่าสูงสุดและสาขาวิชาการตลาดมีค่าต่ำสุด

โรงเรียนพณิชยการเจ้าพระยา ในระดับ ปวช. อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนความสูญเปล่าทางการศึกษาและประสิทธิผลทางการศึกษาเฉลี่ยในรุ่นปีการศึกษา 2527-2529 เป็น 0.9782 0.2247 และ 0.7231 ส่วนในระดับ ปวส. สาขาวิชาการบัญชี อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนความสูญเปล่าทางการศึกษา และประสิทธิผลทางการศึกษา เป็น 0.9950 0.1382 และ 0.8537 และในระดับ ปวส. สาขาวิชาการตลาด อัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราส่วนความสูญเปล่าทางการศึกษา และประสิทธิผลทางการศึกษาเป็น 0.9783 0.2245 และ 0.7404

3. อัตราส่วนต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี-ประสิทธิผลทางการศึกษา (ประสิทธิภาพทางการศึกษา)

วิทยาลัยพณิชยการบางนา มีค่าเฉลี่ยอัตราส่วนต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี-ประสิทธิผลทางการศึกษา ในระดับ บวช. เป็น 5,672.27 บาท ในระดับ ปวส. สาขาวิชาการบัญชี เป็น 5,054.40 บาท และสาขาวิชาการตลาดเป็น 5,206.24 บาท และสาขาวิชาการเลขานุการเป็น 5,402.19 บาท

โรงเรียนพณิชยการราชดำเนิน มีค่าเฉลี่ยอัตราส่วนต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี-ประสิทธิผลทางการศึกษาในระดับ บวช. เป็น 5,277.40 บาท ในระดับ ปวส. สาขาวิชาการบัญชี เป็น 3,917.99 บาท สาขาวิชาการตลาดเป็น 7,630.27 บาท และสาขาวิชาการเลขานุการ เป็น 5,825.15 บาท

โรงเรียนพณิชยการเจ้าพระยา มีค่าเฉลี่ยอัตราส่วนต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปี-ประสิทธิผลทางการศึกษาในระดับ บวช. เป็น 5,064.34 บาท ในระดับ ปวส. สาขาวิชาการบัญชี เป็น 4,288.96 บาท และสาขาวิชาการตลาด เป็น 4,939.63 บาท

4. การเปรียบเทียบประสิทธิผลทางการศึกษาด้านอาชีพศึกษา สาขาพณิชยกรรม ระหว่างสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

ในระดับ บวช. สถานศึกษาของรัฐและสถานศึกษาของเอกชนทั้งขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีประสิทธิผลทางการศึกษาไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

ในระดับ ปวส.สาขาวิชาการบัญชี สถานศึกษาของรัฐมีประสิทธิผลทางการศึกษาค่ากว่าสถานศึกษาของเอกชนขนาดใหญ่ ($p < .05$) แต่ไม่แตกต่างจากสถานศึกษาของเอกชนขนาดกลาง ($p > .05$)

สาขาวิชาการตลาด สถานศึกษาของรัฐมีประสิทธิผลทางการศึกษาสูงกว่าสถานศึกษาของเอกชนขนาดใหญ่ ($p < .05$) แต่ไม่แตกต่างจากสถานศึกษาของเอกชนขนาดกลาง ($p > .05$)

สาขาวิชาการเลขานุการ สถานศึกษาของรัฐและสถานศึกษาของเอกชนขนาดใหญ่มีประสิทธิผลทางการศึกษาไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

อภิปรายผล

1. วิทยาลัยพณิชยการบางนามีต้นทุนค่าเินการประมาณ 3 ใน 4 ของต้นทุนสถาบันอีกประมาณ 1 ใน 4 เป็นต้นทุนทรัพย์สิน ขณะที่โรงเรียนพณิชยการราชดำเนินมีต้นทุนค่าเินการและต้นทุนทรัพย์สินเป็นสัดส่วนใกล้เคียงกัน การที่วิทยาลัยพณิชยการบางนามีต้นทุนสถาบันต่อคน

ต่อปีในการจัดการศึกษาสูงกว่าของโรงเรียนพณิชยการราชดำเนิน คงเป็นเพราะวิทยาลัยพณิชยการบางนามีต้นทุนสถาบันต่อปี (เฉลี่ย 3 ปีที่ทำการศึกษา) เป็น 19,659,274.97 บาท (ต้นทุนค่าเนนการ 15,329,173.11 บาท และต้นทุนทรัพย์สิน 4,330,101.86 บาท) ต่ำกว่าของโรงเรียนพณิชยการราชดำเนินซึ่งเป็น 24,729,165.33 บาท (ต้นทุนค่าเนนการ 12,668,875.33 บาท และต้นทุนทรัพย์สิน 12,060,290.00 บาท) หรือประมาณร้อยละ 25 แต่วิทยาลัยพณิชยการบางนามีนักเรียนจำนวนน้อยกว่าโรงเรียนพณิชยการราชดำเนินเกือบครึ่งหนึ่ง. (จำนวนนักเรียนเฉลี่ยของวิทยาลัยพณิชยการบางนาเป็น 4,065 คน ของโรงเรียนพณิชยการราชดำเนินเป็น 6,578 คน) และเมื่อพิจารณาต้นทุนค่าเนนการโดยเฉพาะในหมวดเงินเดือน ค่าจ้างของวิทยาลัยพณิชยการบางนา กลับสูงกว่าของโรงเรียนพณิชยการราชดำเนินถึงร้อยละ 20 ทั้งที่มีครูผู้สอนจำนวนใกล้เคียงกัน กล่าวคือวิทยาลัยพณิชยการบางนามี 111 คน โรงเรียนพณิชยการราชดำเนินมี 102 คน ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามผู้บริหารโรงเรียนพณิชยการราชดำเนินแล้ว กล่าวได้ว่าคงเป็นเพราะอัตราเงินเดือนเฉลี่ยของครูผู้สอนต่ำกว่าของวิทยาลัยพณิชยการบางนา จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนสูงกว่า อีกทั้งจำนวนชั่วโมงการสอนในแต่ละสัปดาห์มากกว่าของวิทยาลัยพณิชยการบางนา ส่วนโรงเรียนพณิชยการเจ้าพระยาซึ่งมีต้นทุนทรัพย์สินเพียง 1 ใน 4 ของต้นทุนสถาบัน เพราะโรงเรียนเช่าที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์โดยเสียค่าเช่าต่อปีถูกมาก ซึ่งผลการวิจัยเป็นตนเองเดียวกับงานวิจัย เรื่องการประเมินการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์โดย จงดี บันธิกุล ซึ่งพบว่าค่าใช้จ่ายในการผลิตบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สูงกว่าของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยถึง 2 เท่าตัว

2. วิทยาลัยพณิชยการบางนามีอัตราส่วนประสิทธิภาพทางการศึกษาสูงกว่าโรงเรียนเอกชนในระดับ ปวช. และในระดับ ปวส. เกือบทุกสาขาวิชา ซึ่งหมายถึงว่าเคยเฉลี่ยแล้วมีสัดส่วนของนักเรียนที่เรียนสำเร็จช้ากว่ากำหนดเวลาน้อยกว่า มีอัตราส่วนความสูญเสียเวลาทางการศึกษากว่าโรงเรียนเอกชนในระดับ ปวช. และในระดับ ปวส. เกือบทุกสาขาวิชา ซึ่งหมายถึงการมีนักเรียนออกกลางคันก่อนเรียนสำเร็จน้อยกว่าในสถานศึกษาเอกชนและมีประสิทธิผลทางการศึกษากว่าโรงเรียนเอกชนทั้งในระดับ ปวช. และระดับ ปวส. เกือบทุกสาขาวิชา ที่เป็นเช่นนี้คงเนื่องมาจากวิทยาลัยพณิชยการบางนา ซึ่งเป็นสถานศึกษาของรัฐทำการคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียน

ต่อทั้งในระดับ บวช. และ บวส. การคัดเลือกทำโดยการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการสัมภาษณ์ เพื่อดูความประพฤติโดยจะรับไว้เพียงร้อยละ 35-40 ของจำนวนที่มาสมัครเท่านั้น ส่วนโรงเรียนเอกชนมีโอกาสคัดเลือกนักเรียนน้อย เนื่องจากมีนักเรียนสมัครเข้าเรียนไม่เกินจำนวนที่จะรับไว้และส่วนใหญ่เป็นนักเรียนกลุ่มที่ไม่ผ่านการคัดเลือกเข้าเรียนในสถานศึกษาของรัฐ ผลการวิจัยนับว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรื่องค่าใช้จ่ายและการลงทุนในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชน ซึ่งพบว่าสถานศึกษาเอกชนมีปัญหาการออกกลางคันของการเรียนและการเรียนไม่สำเร็จตามกำหนดเวลาของหลักสูตร และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งทำการศึกษาอัตราส่วนประสิทธิผลการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยของรัฐ รุ่นปีการศึกษา 2514-2519 พบว่า อัตราการออกกลางคันของนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ (ไม่รวมมหาวิทยาลัยเปิด) สาขาวิชานิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี (บริหารธุรกิจและการบัญชี) นิเทศศาสตร์ (วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน) มีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 3 ถึง 12 และอัตราส่วนประสิทธิผลการผลิตบัณฑิตมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 87.3 ถึง 95.2 ขณะที่อัตราการออกกลางคันของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 12-52 ประสิทธิภาพการผลิตบัณฑิตอยู่ระหว่างร้อยละ 53.7-86.6 และเป็นไปในทางองเดียวกับผลการวิจัยของ สุภมนัส ภารพ ซึ่งเปรียบเทียบความสูญเสียค่าทางการศึกษาระหว่างโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เห็นว่าความสูญเสียค่าทางการศึกษาในระดับนี้ไม่สูงมากนัก โดยเรียนโรงเรียนเอกชนมีความสูญเสียค่าทางการศึกษาสูงกว่าของโรงเรียนรัฐบาลเล็กน้อย

3. สถานศึกษาของรัฐมีประสิทธิผลทางการศึกษาต่ำกว่าของสถานศึกษาเอกชน

ขนาดใหญ่และขนาดกลาง ทั้งในระดับ บวช. และ บวส. เกือบทุกสาขาวิชา ยกเว้นสาขาวิชาการตลาดที่สถานศึกษาของรัฐ (วิทยาลัยพณิชยการบางนา) มีประสิทธิผลทางการศึกษาสูงกว่าโรงเรียนพณิชยการราชดำเนิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะสถานศึกษาของรัฐมีต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปีสูงกว่าในสถานศึกษาของเอกชนทั้งขนาดใหญ่และขนาดกลางค่อนข้างมาก ขณะที่ประสิทธิผลทางการศึกษาซึ่งวัดจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาตามกำหนดระยะเวลาของหลักสูตรต่อจำนวนนักเรียนแรกเข้าของสถานศึกษาของรัฐ มีค่าสูงกว่าของเอกชนแต่ก็ไม่มากนัก ทำให้อัตราส่วนระหว่างต้นทุนสถาบัน-ประสิทธิผลทางการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐสูงกว่าของเอกชน ส่วนในสาขาวิชาการตลาด พบว่าสถานศึกษาของเอกชนมีนักเรียนออกกลางคันในอัตราสูงมาก ทำให้ประสิทธิผลทางการศึกษามีค่าต่ำกว่าของรัฐบาลมากเช่นกัน ส่งผลให้ค่าอัตราส่วนสูงตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบว่าสถานศึกษาของรัฐมีต้นทุนสถาบันต่อคนต่อปีสูงกว่าสถานศึกษาเอกชน โดยเฉพาะต้นทุนในหมวดเงินเดือนและค่าจ้าง แม้ว่าต้นทุนรวมในหมวดนี้จะลดลงได้ยาก แต่ควรจะได้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้งบกลางในสถานศึกษาของรัฐให้สูงขึ้น โดยอาจปรับนักเรียนแต่ละหลักสูตรเพิ่มขึ้น หรือเปิดหลักสูตรเพิ่มขึ้นอีก เพื่อสนองความต้องการเข้าศึกษาต่อในสาขาพาณิชยกรรมในสถานศึกษาของรัฐ
2. การที่สถานศึกษาเอกชนมีนักเรียนออกกลางคันในอัตราค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับสถานศึกษาของรัฐทั้งในระดับ ปวช. และ ปวส. โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาการตลาด ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียทางการศึกษา แม้ว่าภาระส่วนใหญ่จะตกอยู่กับผู้เรียนก็ตาม สถานศึกษาเอกชนควรจะได้ตระหนักถึงปัญหานี้และควรมีการวางแผนเพื่อแก้ไขอย่างจริงจัง โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงของการออกกลางคัน ปรับปรุงวิธีการรับนักเรียนเข้าเรียน ปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาวิชา รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา และในเรื่องส่วนตัวอย่างใกล้ชิด เพื่อลดอัตราการออกกลางคัน และส่งผลให้ความสูญเสียทางการศึกษาลดลง
3. ประสิทธิภาพทางการศึกษาในงานวิจัยนี้ หมายถึงประสิทธิภาพภายในเท่านั้น ซึ่งพิจารณาจากผลผลิตในแง่ปริมาณ และต้นทุนที่ใช้ในการผลิต หากมีนักเรียนเรียนสำเร็จภายในกำหนดเวลามากเท่าใดประสิทธิภาพทางการศึกษาก็มากขึ้น การนำผลการวิจัยไปใช้ ควรมองระบบการศึกษาโดยรวมหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน ยิ่งทำให้เห็นประสิทธิภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริง เช่น ประสิทธิภาพในการใช้อาคารเรียน ห้องปฏิบัติการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้สำเร็จการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสิทธิภาพภายนอกซึ่งอาจวัดได้จากอัตราการมีงานทำ อัตราของการทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียนและความพึงพอใจที่นายจ้างได้รับการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษา
4. ถ้าเอกชนสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับรัฐแล้ว การที่เอกชนสามารถจัดการศึกษาด้านอาชีพศึกษาสาขาพาณิชยกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพทางการศึกษาสูงกว่าของรัฐในบางวิชาแล้ว รัฐควรส่งเสริมให้เอกชนลงทุนจัดการศึกษาด้านนี้โดยอาจหาแหล่งเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพให้สูงขึ้น การที่รัฐช่วยให้เอกชน

ดำเนินกิจการได้อย่างมีคุณภาพ จะช่วยผ่อนภาระในการจัดการศึกษาในส่วนกลางโดยรัฐ และสามารถทุ่มเทพรรษาการเพื่อจัดการศึกษาในชนบทที่ห่างไกลได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. การวิจัยประสิทธิภาพทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยศึกษา สาขาพาณิชยกรรม ดังนั้นควรมีการศึกษาประสิทธิภาพทางการศึกษาในการผลิตนักเรียนรุ่นต่อมาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

2. ควรมีการวิจัยประสิทธิภาพทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยศึกษา สาขาพาณิชยกรรมใน ส่วนภูมิภาคด้วย และอาจศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาที่เปิดทำการสอนสาขาพาณิชยกรรม อย่างเดียว และสถานศึกษาที่เปิดสอนหลายสาขาวิชาพร้อมกันเช่น ในวิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัย อาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เพื่อจะได้ข้อมูลประสิทธิภาพทางการศึกษาที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาค้นคว้าวิจัยศึกษา สาขาพาณิชยกรรม ใน ระดับ ปวส. สาขาวิชาการเลขานุการ และสาขาวิชาการตลาด ของสถานศึกษาเอกชน มีความ สดุดเบส่าทางการศึกษาในอัตราสูง แม้ว่าความสดุดเบส่าจะตกเป็นภาระแก่ผู้เรียนมากกว่าของสถาน ศึกษาก็ตาม แต่ได้ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ เพราะได้ลงทุนและจัดที่เรียนไว้ให้เรียน แล้ว การขาดหายไปก่อนสำเร็จการศึกษาทำให้ผิดเป้าหมายที่กำหนดไว้ น่าจะมีการวิจัยสาเหตุที่แท้จริง ที่ทำให้นักเรียนออกกลางคันเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมทั้งลดความ สดุดเบส่าลง

4. การวิจัยนี้คำนวณต้นทุนในการจัดการศึกษาเฉพาะส่วนที่เป็นต้นทุนสถาบันเท่านั้น การวิจัยในอนาคตต่อไปควรศึกษาค้นคว้าวิจัยให้ครอบคลุมต้นทุนส่วนบุคคล และต้นทุนค่าเสียโอกาสด้วย

5. ควรมีการขยายขอบเขตของการวิจัยออกไปอีก โดยพิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียน และประสิทธิภาพทางการศึกษาที่หมายถึงประสิทธิภาพภายนอก กล่าวคือ เป็นการพิจารณาประสิทธิภาพทางการศึกษาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพไปพร้อม ๆ กัน

6. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพภายนอกในการจัดการศึกษาค้นคว้าวิจัย- ศึกษา สาขาพาณิชยกรรม ระหว่างสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

7. การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงต้นทุนสถาบันต่อคนในการผลิตนักเรียน ในเชิงปริมาณและ ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษา มิใช่เป็นการประเมินหรือวิเคราะห์หาขนาดของต้นทุนต่อ หัวที่พอเหมาะ (Optimum Size) ซึ่งควรจะได้มีการศึกษาเพราะเป็นประโยชน์ในการวางแผน จัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน